

УДК 339.727.22:338.48(477)(045)
DOI: 10.15587/2313-8416.2016.69757

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

© А. П. Безхлібна

В статті досліджено поняття інвестиційної привабливості туристичної галузі Запорізького регіону, розкриті та проаналізовані м'які та жорсткі фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної галузі Запорізького регіону. Проведено SWOT-аналіз інвестиційної привабливості туристичної галузі, надані рекомендації стосовно виявлених за SWOT-аналізом загроз та слабких місць розвитку туризму в Запорізькій області через залучення інвестиційних механізмів

Ключові слова: інвестиційна привабливість, туристична галузь, SWOT-аналіз, оцінка інвестиційної привабливості

The article examines the concept of investment attractiveness of the tourism industry in Zaporozhye region; soft and hard impacts of investment attractiveness of the tourism industry in Zaporozhye region are revealed and analyzed. The SWOT-analysis of investment attractiveness of the tourism industry is revealed; recommendations are given for revealed weaknesses and threats to the prospects of tourism development in Zaporozhye region by the attracting investment mechanisms, using SWOT-analysis

Keywords: investment attraction, tourism industry, SWOT-analysis, evaluation of investment attractiveness

1. Вступ

На сьогодні актуальним постає питання дослідження інвестиційної привабливості регіонів України та залучення інвестицій у туристичну сферу. Регіональні туристично-рекреаційні ресурси здатні забезпечити поступовий динамічний розвиток туристичної галузі, що матиме прямий вплив на збільшення наповнення місцевого бюджету, розбудову інфраструктури, підвищення зайнятості в регіоні.

Запорізький регіон є одним з перспективних регіонів України з точки розкриття та подальшого розвитку туристичного потенціалу. Стратегією розвитку туризму у місті Запоріжжі на 2014–2018 рр. [1] визначено пріоритетною метою збільшення числа туристичних прибуттів в регіон та входження Запорізького регіону до п'ятірки лідерів України за цим показником.

Дослідження та використання важелів впливу на інвестиційну привабливість регіону дозволить сформувати сприятливий інвестиційний клімат для розбудови туристичного комплексу регіону.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Інвестиційна привабливість підприємства є однією з найважливіших характеристик потенціалу її розвитку та зазвичай розглядається вченими в аспектах макро- та мікрорівнів, при чому на макрорівні інвестиційна привабливість трактується вченими в контексті дослідження економіки країни та регіонів.

Дослідженням підвищення інвестиційної привабливості регіону за рахунок розвитку туризму присвячені праці Туболець І. І. [2], Мархонос С. М., Турло Н. П. [3], Мацука В. М. [4] та ін.

Питанням обґрунтування методики аналізу та оцінки інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі присвячено праці українських вчених Гуляєва Н. М., Рябченко Н. К. [5], Пилипенко О. І. [6], Савіцької О. П., Савіцької Н. В. [7], Кальченко О. М. [8], Зинюка М. А. [9], Макарій Н. [10] та ін.

Розвиток туристичного потенціалу регіону залежить від створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності, які полягають в конкретних заходах органів державної та місцевої влади та представників бізнесу. За даними проведеного Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій дослідження [11] складено рейтинг галузей, перспективних для інвестицій. Найперспективнішими галузями за думкою експертів є сільське господарство, туризм (зокрема, зелений туризм) та машинобудування.

Таким чином, підсумовані та виявлені проблеми в наукових дослідженнях стосовно аналізу, оцінки та підвищення регіональної інвестиційної привабливості туризму потребують подальшої систематизації та більш детального вивчення українськими вченими.

3. Мета дослідження

Опрацювання статистичного матеріалу, що дозволяє виявити жорсткі та м'які фактори інвести-

ційної привабливості Запорізького регіону стосовно галузі туризму, проведення SWOT-аналізу інвестиційної привабливості Запорізького регіону для розкриття туристичного потенціалу території та надання рекомендацій стосовно виявлених за SWOT-аналізом загроз та слабких місць розвитку туризму в Запорізькій області через залучення інвестиційних механізмів.

4. Дослідження інвестиційної привабливості туристичної галузі Запорізького регіону

Скорочення інвестицій в туристично-рекреаційний комплекс через недостатність ресурсів, низької рентабельності вкладеного капіталу, високого рівня ризику призвели до порушення технологій обслуговування туристично-рекреаційного комплексу, зростанню кількості зношеного та морально застарілого обладнання, зниження фондівіддачі і як наслідок, зниження якості наданих послуг туристично-рекреаційного комплексу, погіршення фінансового становища підприємств туристично-рекреаційного комплексу. У цьому зв'язку розвиток і вдосконалення інвестиційної політики туристично-рекреаційного комплексу має сприяти піднесенню та розширенню діючих туристично-рекреаційних комплексів, радикальної модернізації та реконструкції підприємств туристично-рекреаційного комплексу з метою підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів, досягнення ринкової стійкості та фінансової

стабільності підприємств туристично-рекреаційного комплексу, тобто успішному подоланню кризових явищ [12].

Сфера туризму активно розвивалася напередодні чемпіонату Євро-2012, чим можна пояснити й подальші перспективи для зростання. Також прикладом вдалих інвестицій у туризм може бути Львів та інші міста України, де цей сектор є одним із пріоритетних [11].

Фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної галузі регіону поділяються на м'які та жорсткі (рис. 1). Під м'якими факторами впливу розуміються фактори, на зміну яких можна вплинути в короткостроковому періоді. Під жорсткими факторами розуміють ті, які підлягають прямому коригуванню в довгостроковому періоді, або майже не підлягають коригуванню. Взаємозв'язок та взаємообумовленість вказаних вище факторів дозволяє виявити та оцінити рівень інвестиційної привабливості регіону.

У загальному рейтингу інвестиційної привабливості регіонів Запорізька область посідає 12-те місце. Область входить до числа двох регіонів, які продемонстрували найбільший прогрес у 2014 р. покращенні інвестиційної привабливості порівняно з попереднім роком, піднявшись на 13 сходинок вгору. Положення області поліпшилися в основному за рахунок м'яких факторів (передусім, завдяки покращенню відкритості влади, функціонування податкової системи та адміністративних процедур) [11].

Рис. 1. М'які та жорсткі фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної галузі регіону

За жорсткими факторами інвестиційної привабливості туристичного комплексу Запорізька область входить до групи лідерів. Найсильнішою стороною області в цьому плані є достатня кількість туристично-рекреаційних ресурсів, перспективи розви-

тку туристичного комплексу, активне застосування інновацій. Високими є також позиції регіону (порівняно з іншими регіонами України) за наявністю природних та земельних ресурсів, величиною споживчого ринку, діловою активністю та вдалому географіч-

ному розташуванню. Проте розвиток туристичної інфраструктури є доволі низьким, що стримує подальший розвиток туристичного комплексу. При оцінюванні трудових ресурсів необхідно зазначити, що, з одного боку, за кваліфікацією, спеціальною підготовкою та кількістю трудових ресурсів Запорізький регіон є лідером, проте невисокий рівень здоров'я працівників є значною перешкодою щодо економічного розвитку будь-якої галузі через значне систематичне забруднення навколишнього середовища.

За м'якими факторами інвестиційної привабливості туристичної галузі регіону (тобто, факторами, на які можна ефективно впливати в короткостроковій пе-

рспективі) позиція є досить суперечливою, оскільки за м'якими факторами впливу «Відкритість влади», «Адміністративні процедури», а також «Податки та збори» регіон характеризується потенційними інвесторами позитивно. Проте, якщо говорити про діловий оптимізм, успішний досвід та діловий клімат, то останні події в країні формують негативний вплив на розвиток туристичної галузі всіх регіонів України, в тому числі, особливо – південно-східних регіонів.

Для підсумовування отриманих результатів та виявлення перспективних напрямків підвищення інвестиційної привабливості туристичної галузі Запорізького регіону проведемо SWOT-аналіз (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз інвестиційної привабливості туристичної галузі Запорізького регіону

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Кваліфікована робоча сила; – Енергетичний потенціал; – Розвинута промисловість; – Достатня кількість туристичних об'єктів ; – Багата культурна спадщина; – Вихід до Азовського моря та річки Дніпро; 	<ul style="list-style-type: none"> – Непрозора та закрита влада; – Кримінальна злочинність та корупція; – Тиск фіскальних органів на бізнес; – Нерозвинена туристична інфраструктура; – Екологічне забруднення; – Брак державної підтримки розвитку туризму; – Низька проінформованість інвесторів про туристичний потенціал регіону; – Недосконалість вітчизняного законодавства щодо ведення туристичного бізнесу; – Недостатня представленість туристичного та рекреаційного бізнесу на сайті місцевих органів влади й самоврядування Запорізького регіону; – Відсутність перспектив розвитку соціального туризму, що при низькому рівні доходів значної частини населення унеможливає для них такий спосіб відпочинку; – Недостатня реклама регіонального туристичного продукту як всередині країни, так і за кордоном
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Розвиток інфраструктури, модернізація міжнародного аеропорту, автомобільних шляхів; – Запропонування інвестиційних проектів місцевою владою, проведення тендерів; – Супровід та консультація інвесторів; – Створення умов для розвитку промислового (індустріального) туризму; – Створення туристичного транскордонного кластеру на території Запорізького регіону; – Розвиток зеленого туризму; 	<ul style="list-style-type: none"> – Погіршення податкового законодавства; – Криза на зовнішніх ринках; – Рейдерство, неправові дії фіскальних органів; – Відсутність організованих заходів (в т.ч. фінансових, наприклад, субсидування або надання податкових пільг туристичному бізнесу) на місцевому рівні для більш широкого залучення інвестицій в туризм – Проведення АТО перешкоджає розвитку туризму в прикордонних зонах

Проведене дослідження туристичної галузі Запорізької області дозволило сформувавши низку рекомендацій, реалізація яких сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості, серед них необхідно виділити наступні напрями:

- поліпшення захисту інвесторів з боку органів державної та місцевої влади;
- продовження боротьби з корупцією;
- підвищення ефективності роботи місцевих органів влади;
- розвиток транспортної інфраструктури туристичних об'єктів;
- заходи щодо покращення екологічної ситуації;
- розвиток співробітництва з іншими країнами і міжнародними туристичними організаціями;
- участь в розробленні та реалізації міжнародних програм розвитку туризму;

– сприяння становленню туристичного бізнесу як високорентабельної галузі економіки;

– заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму та створення нових робочих місць;

– сприяння розвитку в'їзного та внутрішнього туризму, сільського та екологічного (зеленого) туризму;

– гармонізація законодавства України про туризм до стандартів ЄС та світових стандартів;

– вимог, створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації робіт і послуг у туристичному бізнесі;

Результати опитування підприємств свідчать, що окремі аспекти регулювання бізнесу в Запорізькій області є несприятливими для розвитку підприємництва. Головним ризиком для інвесторів у регіоні є ризик втрати власності. На існування такої небезпеки

вказали 85 % представників підприємств, опитаних в області. Крім того, 75 % опитаних повідомили, що інвестиціям перешкоджають кримінальні ризики (за кожним з цих двох показників область посідає друге місце в Україні після Миколаївської області) [11].

Нейтралізація таких ризиків є завданням правоохоронної системи, яка не підпорядковується місцевим органам влади. Проте на місцевому рівні можна вжити певних заходів, які сприятимуть поліпшенню захисту прав власності. Зокрема, доцільно забезпечити ефективну комунікацію між інвесторами та найвищим керівництвом області щодо проблем, пов'язаних із захистом прав власності, а також вживати інші заходи в межах повноважень з метою захисту та підтримки інвесторів [11].

Посилення боротьби з корупцією значною проблемою для області є корупція, яка збільшує ризики для інвесторів. 65 % представників підприємств висловили думку, що корупція є значною перешкодою для здійснення інвестицій. Запорізька область входить до п'яти регіонів, у яких негативний вплив цього явища на інвестиції є найбільшим [11].

Заходами щодо подолання корупції є:

1. Підвищення ефективності контролю за виконанням законів та інших нормативних актів, метою яких є подолання корупції.

2. Підвищення прозорості діяльності органів влади (механізми для громадської експертизи діяльності органів влади).

3. Спрощення адміністративно-правового регулювання бізнесу.

Підвищення ефективності та прозорості роботи державних органів сприятиме залученню фінансування як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і іноземних інвесторів. Значною перешкодою для інвестицій у Запорізькій області є недостатньо розвинена туристична інфраструктура, особливо стан мережі автомобільних шляхів. Поліпшення стану автодоріг має бути одним із головних завдань органів влади через визначення пріоритетних автошляхів до туристичних об'єктів, у відновлення яких має фінансуватися з бюджету.

У довгостроковій перспективі в області необхідно поліпшити якість трудових ресурсів, зокрема, стан здоров'я працівників (економічно активного населення регіону). Для цього потрібно вжити заходи з покращення охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки функціонування металургійної та хімічної промисловості регіону, зокрема:

– посилити контроль за дотриманням підприємствами зобов'язань щодо зменшення викидів шкідливих речовин;

– визначити додаткові заходи, що стимулюватимуть зменшення викидів промисловими підприємствами;

– визначити заходи, що сприятимуть реконструкції обладнання підприємств житлово-комунального господарства, у тому числі очисних споруд, з використанням механізмів державно-приватного партнерства;

– провести депутатські слухання щодо визначення пріоритетних напрямків скорочення накопичених відходів, затвердження регіональної програми

утилізації відходів та будівництва заводу з переробки відходів;

– запровадити в дію важелі управління екологічною безпекою через економічні механізми впливу на діяльність суб'єктів господарювання;

– визначити додаткові заходи щодо утилізації накопичених відходів в регіоні.

Спільні заходи місцевих та державних органів влади, ВНЗ, вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання щодо створення туристичного транскордонного кластеру на території Запорізького регіону підвищать привабливість регіону, підвищать зайнятість в регіоні та збільшать податкові надходження в місцевий та державний бюджет.

4. Результати дослідження

Разом з тим, саморозвиток туристично-рекреаційного комплексу має спиратися на використання сучасних способів залучення інвестицій, таких, наприклад, як іпотечне кредитування, вдосконалення лізингових відносин, розвиток кредитної кооперації, проектне фінансування, залучення іноземних інвестицій, а також на створення механізму контролю за цільовим використанням інвестиційних ресурсів туристично-рекреаційного комплексу. У цілому, на наш погляд, основою формування ефективної інвестиційної політики розвитку туристично-рекреаційного комплексу є побудова стратегії розвитку інвестиційної сфери та використання якісної методики визначення інвестиційних пріоритетів туристично-рекреаційного комплексу [12].

На закінчення відзначимо, що в сучасних умовах функціонування туристично-рекреаційного комплексу актуальною проблемою є пошук шляхів підвищення інвестиційної привабливості туристично-рекреаційного комплексу.

5. Висновки

На основі проведених досліджень, що стосується проблем підвищення інвестиційної привабливості туристично-рекреаційного комплексу, і розроблених теоретичних, методичних і практичних положень, можна зробити наступні висновки.

На інвестиційну привабливість туристичної галузі регіону впливає ряд м'яких та жорстких факторів. Серед м'яких та жорстких факторів виокремлено ті фактори, які чинять негативний вплив на інвестиційну привабливість туристичної галузі Запорізького регіону.

За результатами SWOT-аналізу сформульовано перспективні напрями підвищення інвестиційної привабливості в регіоні, такі як: подальший розвиток транспортної та туристичної інфраструктури, проведення тендерів місцевими органами влади, створення умов для розвитку промислового (індустріального) туризму, створення туристичного транскордонного кластеру на території Запорізького регіону, подальший розвиток зеленого туризму.

Також подальші дослідження мають бути зорієнтовані на розроблення конкретних програм та стратегій інвестиційної привабливості регіону з урахуванням підвищення ефективності співпраці підп-

риємств туристичної галузі із суміжними галузями та державними органами, що дозволить вплинути на регіональний розвиток і через нього – на розвиток держави в цілому.

Література

1. Лисенко, В. Ю. Стратегія розвитку туризму у місті Запоріжжі на 2014–2018 рр. [Текст] / В. Ю. Лисенко, Н. В. Пічкур. – Запоріжжя, 2013. – 93 с. – Режим доступу: http://isc.biz.ua/images/HB/STZ_2014-2018_main.pdf
2. Туболець, І. І. Чинники формування інвестиційної привабливості регіону [Текст] / І. І. Туболець // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 20. – С. 9–11.
3. Мархонос, С. М. Туристична сфера як фактор підвищення інвестиційної привабливості регіону [Текст] / С. М. Мархонос, Н. П. Турло // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1 (7). – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/marhonos.htm
4. Мацука, В. М. Інвестиційна привабливість туристичної галузі України [Текст] / В. М. Мацука // Економіка. Управління. Інновації. Випуск. – 2014. – № 1 (11). – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Гуляєва, Н. М. Сутнісні ознаки інвестиційної привабливості підприємства: факторна природа формування [Текст] / Н. М. Гуляєва, Н. К. Рябченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1 (13). – С. 22–28.
6. Пилипенко, О. І. Методика аналізу інвестиційної привабливості підприємства: макро- і мікроекономічний аспекти [Електронний ресурс] / О. І. Пилипенко // Режим доступу: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/4_50/25.pdf
7. Савіцька, О. П. Економічне оцінювання інвестиційної привабливості туристичного підприємства [Електронний ресурс]: науч.-практ. конф. / О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька // Социально-экономические реформы в контексте интеграционного выбора Украины. – 2012. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_11_29/3_savitska.htm
8. Кальченко, О. М. Оцінка інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств туристичної галузі [Текст] / О. М. Кальченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. – № 1 (56). – С. 157–162. – Режим доступу: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/7807/13_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y
9. Зинюк, М. А. Методика оценки инвестиционной привлекательности предприятия [Текст] / М. А. Зинюк // Вопросы экономических наук. – 2005. – № 6. – С. 348–352.
10. Макарий, Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств [Текст] / Н. Макарий // Економіст. – 2001. – № 1 – С. 52–60.
11. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів (повна версія) [Текст]. – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К., 2014. – 390 с. – Режим доступу: http://investcenter.km.ua/images/stories/pdf/rejting_investitsiyanoi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
12. Шпак, Л. О. Інвестиційна привабливість регіональних туристично- рекреаційних комплексів [Текст] / Л. О. Шпак // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2719>

References

1. Lysenko, V. Ju., Pichkur, N. V. (2013). Strategiya rozvytku turyzmu u misti Zaporizhzhzi na 2014–2018 rr [The strategy of development tourism in Zaporozhye on 2014–2018 years]. Zaporizhzhzja, 93. Available at: http://isc.biz.ua/images/HB/STZ_2014-2018_main.pdf
2. Tubolets', I. I. (2008). Chinnyky formuvan'ya investytsiyanoi pryvablyvosti region [Determinants of region's investment attractiveness]. Investment: Practice and Experience, 20, 9–11.
3. Marhonos, S. M., Tyrlo, N. P. (2012). Tyristychna sfera yak factor pidvyschen'ya investytsiyanoi pryvablyvosti region [The tourism sector as a factor increasing the region's investment attractiveness]. Economy. Management. Innovations, 1 (7). Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/marhonos.htm
4. Matsyuka, V. M. (2014). Investytsiyanoi pryvablyvist' turystychnoyi galyzi Ukrainy [Investment attractiveness of the tourism industry in Ukraine]. Economy. Management. Innovations, 1 (11). Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Gulyaeva, N. M., R'yabchenko, N. K. (2012). Sytnisni oznaky investytsiyanoi pryvablyvosti pidpryemstva: faktorna pryroda formuvan'ya [The essential features of investment attractiveness: the nature of the formation factor]. Journal of Zaporizhzhzha National University, 1 (13), 22–28.
6. Pylypenko, O. I. Metodyka analyzy investytsiyanoi pryvablyvosti pidpryemstva: makro- i mikroekonomichni aspekty [Methods of investment attractiveness analysis: macro- and microeconomic aspects]. Available at: http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/4_50/25.pdf
7. Savyts'ka, O. P., Savyts'ka, N. V. (2012). Ekonomichne otsin'uvann'ya investytsiyanoi pryvablyvosti turystychnogo pidpryemstva [Economic evaluation of investment attractiveness of tourism enterprises]. Social'no-jekonomicheskie reformy v kontekste integracionnogo vybora Ukrainy. Available at: http://www.confcontact.com/2012_11_29/3_savitska.htm
8. Kal'chenko, O. M. (2012). Otsinka inovatsiyoinvestytsiyanoi rozvytku pidpryemstv turystychnoyi galyzi [Assessment of innovation and investment development business tourism industry]. Visnik Chernigiv'skogo derzhavnogo tehnologichnogo universitetu, 1 (56), 157–162. Available at: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/7807/13_s.pdf?s equence=1&isAllowed=y
9. Zyn'uk, M. A. (2005). Metodyka otsenki investicionoy privlekatel'nosti predpriyatiya [Methods of enterprises' assessing the investment attractiveness]. Questions of Economic Sciences, 6, 348–352.
10. Makariy, N. (2001). Otsinka investytsiyanoi pryvablyvosti ukraiyin's'kyh pidpryemstv [Evaluation of investment attractiveness of Ukrainian enterprises]. Economist, 1, 52–60.
11. Investment attractiveness rating of regions (full version) (2014). Instytut ekonomichnyh doslidzhen' ta politychnykh konsultacij'. Kyiv, 390. Available at: http://investcenter.km.ua/images/stories/pdf/rejting_investitsiyanoi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf
12. Shpak, L. O. (2012). Investytsiyanoi pryvablyvist' regional'nyh turystychno-rekreatsiynih kompleksiv [The investment attractiveness of regional tourist recreational complex]. Efficient economy, 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2719>

*Рекомендовано до публікації д-р екон. наук, професор Шмиголь Н. М.
Дата надходження рукопису 06.04.2016*

Безхлібна Анастасія Павлівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародного туризму, Запорізький національний технічний університет, вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна, 69063
E-mail: nastyaruph20@mail.ru